

SEZNAM ABSTRAKTŮ (PODLE SEKCI)

JAK ZKOUMÁME MĚSTO

MAPA ČASU A NARATIV PROSTORU: VYJADŘOVACÍ PROSTŘEDKY ČASOPROSTORU

Robert Osman

Geografický ústav, Masarykova univerzita v Brně

Příspěvek vychází z tradice geografie času a navazuje na autory, jako jsou Torsten Hägerstrand, Nigel Thrift, Henri Lefebvre, Michail Bachtin nebo Mike Crang, kteří se pokoušejí analyticky uchopit jeden společný časoprostor. Příspěvek se zaměřuje na vyjadřovací prostředky, které k tomu jsou používány. Zatímco prostor je konvenčně vyjadřován grafickými prostředky (mapa, plán, schéma), čas prostředky textuálními (text, promluva, itinerář). Ve snaze o propojení času a prostoru se tak geografové často uchylují k zákresu času a sociologové k popisu prostoru. Zatímco Hägerstrand a jeho nástupci kreslí čas, jako cestu prostorem, Barbara Tversky popisuje prostor jako událost či příběh. De Certeau dokonce tvrdí, že naše trajektorie jsou vyjádřitelné buď cestou (tour), nebo mapou (map), tedy buď pouze časově, nebo pouze prostorově. Příspěvek tak předkládá kritickou reflexi temporality, která dominuje v textuálních reprezentacích časoprostoru, a zároveň i prostorovosti, která je základem grafického vyjádření časoprostoru. Upozorňuje na absenci konceptuálního vybavení reflektujícího možnosti jednotlivých vyjadřovacích prostředků. Možnosti textuálních vyjadřovacích prostředků jsou reflektovány prostřednictvím diskurzu, pro reflexy grafických vyjadřovacích prostředků však schází vhodné analytické nástroje. Postupně tak příspěvek diskutuje nejčastější vyjadřovací prostředky časoprostoru, za které jsou pokládány mapa, mentální mapa, zákres trasy, popis trasy či popis prostoru. Jsou promyšleny symetrické kombinace textuálních i grafických vyjadřovacích prostředků s cílem nabídnout časoprostorovou reprezentaci jediného srostlého časoprostoru. Na závěr příspěvek nabízí "foto-trasu", "sémantickou mapu" a "grafickou báseň" jako příklady symetrické reprezentace časoprostoru.

MĚSTO OČIMA BEZDOMOVCE: VIZUÁLNÍ ANALÝZA DVOU ČESKÝCH MĚST

Markéta Poláková, Petr Vašát, Petr Gibas, Martin Šimon

Sociologický ústav AV ČR

Bezdomovectví představuje (převážně) urbánní fenomén, který se teprve v posledních letech stává předmětem důkladného výzkumného zájmu v rámci urbánních studií. Jako jedno z důležitých témat se v poslední době ukazují i sociální a prostorové aspekty bezdomovectví, jejichž výzkumem je možné přispět k pochopení dynamiky vztahů v rámci současných městských celků i

POZNÁMKY:

každodenního života bezdomovců a jeho časoprostorových rutin. Cílem příspěvku bude představit analýzu časoprostorových praxí bezdomovců založenou na inovativním, participativním výzkumu probíhajícími současně v Praze a Plzni. Výzkum je metodologicky založený na „photovoice“, specifické angažované a participativní fotografické technice doplněné o hloubkové rozhovory, jejímž prostřednictvím je možné aktivně zapojit výzkumné partnery do výzkumu a umožnit jim dokumentovat, diskutovat a (re)prezentovat své životní podmínky z pohledu jich samých. Oslovení bezdomovci tak v průběhu předem stanoveného časového intervalu fotili místa, aktivity a interakce svého každodenního života ve městě. Tyto fotografie jsme obsahově i kompozičně analyzovali a použili je jako prostředek elicitace v návazném hloubkovém rozhovoru o každodennosti bezdomovectví. V příspěvku tak nejprve představíme aktérský pohled na vlastní časoprostorové praxe a jednotlivá místa s důrazem na paralely a rozdíly mezi jednotlivými městy. Následně diskutujeme metodologické nastavení výzkumu a kriticky zhodnotíme použitou metodu „photovoice“.

ETNOGRAFIE DĚLNICTVA V SOCIALISTICKÉM A POSTSOCIALISTICKÉM MĚSTĚ

Petra Lupták Burzová, Laco Toušek

Katedra antropologie, FF ZČU

V našem příspěvku budeme vycházet z výzkumu, ve kterém srovnáváme zkušenost plzeňských dělníků za státního socialismu a v současnosti v jedné plzeňské lokalitě. Představíme způsoby, jakými dělníci konceptualizují vlastní sociální či třídní pozici a jakým zakoušejí svou práci v minulosti a současnosti. Hlavním předmětem našeho zájmu bude lidský rozměr práce (Mollona, Neve a Parry 2009) a podmínky utváření solidárních vazeb na základě sdíleného bydlení či profese (Park 1925). Etnografii považujeme za nejvhodnější nástroj k porozumění zkušenostním změnám, které přináší socioekonomická restrukturalizace. Představíme vývoj etnografického zkoumání industriálního a postindustriálního dělnictva a načrtnete možnosti a limity studia dělnické třídy v dnešním městě.

JEDNO MĚSTO, VÍCE MĚST?

Luděk Sýkora

Centrum pro výzkum měst a regionů, PŘF UK

V příspěvku diskutuji tři otázky z oblasti konceptualizace výzkumu a interpretace postsocialistických měst. Za první, čím může studium postsocialistických měst přispět do mezinárodních urbánních studií? Otázka souvisí s tím, zda jsou postsocialistická města v něčem výjimečná nebo jsou spíše jen pouhými manifestacemi logiky urbanizace v celoplanetárním měřítku? Za druhé, pozorujeme a zdůrazňujeme ve studiích měst v bývalých socialistických zemích

POZNÁMKY:

různorodé vývojové trajektorie nebo spíše podobnosti? Jinými slovy, jsou spíše mozaikou různorodostí nahlíženou na pozadí společné socialistické minulosti nebo jsou předmětem poznání, který nás svojí společnou podstatou vyzývá ke sdílení výzkumné agendy? Za třetí, jak dalece máme a můžeme postsocialistická města vnímat jako vnitřně integrovanou sociálně prostorovou formaci, nebo spíše jako asambláž různorodých světů odlišných jevů a procesů?

MĚSTA V REGIONECH I.

SHRINKING CITIES: STRATEGIE SAMOSPRÁV

Ondřej Šerý, Hana Svobodová, Jan Binek, Roman Chmelař

Geografický ústav, PŘF MU

GaREP, spol. s r.o.

Z globálního pohledu žije ve městech stále více obyvatel a podíl městského obyvatelstva je pokládán za jeden z ukazatelů vyspělosti dané společnosti. Přesto lze najít oblasti, na jejichž území dochází ke zmenšování měst (tj. ubývání počtu obyvatel). Naprostá většina tzv. shrinking cities leží v rozvinutých zemích, v minulosti především v západní Evropě a USA. S rokem 1989 se však tento fenomén objevil také v postsocialistických zemích. Proces přechodu z centrálně řízené ekonomiky na tržní hospodářství s sebou totiž přinesl celkovou změnu socioekonomického prostředí, která mimo jiné znamenala změnu v postavení jednotlivých regionů a obcí a měst v nich. Některé dříve prosperující regiony zaznamenaly ekonomický úpadek a s tím začala ve střední Evropě vznikat nová zmenšující se města, typicky ve východním Německu, v severozápadních Čechách a na severní Moravě.

Příspěvek se zabývá konceptem shrinking cities v českém kontextu. Nejprve stručně představuje samotnou definici tohoto termínu, následuje vymezení zmenšujících se měst v České republice a identifikace a klasifikace těchto sídel. Větší část příspěvku se soustředí na osm případových studií (města Děčín, Frýdek-Místek, Hranice, Jemnice, Jeseník, Karviná, Moravská Třebová a Pacov), které pomocí kvantitativní analýzy dat, dotazníkového šetření s obyvateli a semistrukturovaných rozhovorů se zástupci samosprávy, soukromého a neziskového sektoru a dalšími aktéry řeší problematiku smršťování měst. Hlavní důraz je soustředěn na strategie samospráv vedoucích k zastavení zmenšování a k minimalizaci jeho negativních dopadů.

POZNÁMKY:

FLEXIBILITA A LOKALIZACE PRÁCE V PRAŽSKÉM METROPOLITNÍM REGIONU

Peter Svoboda

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, URRIlab, PŘF UK

Příspěvek se zabývá hodnocením prostorových aspektů flexibility práce v pražské metropolitní oblasti v letech 1991-2011. Hlavní důraz je kladen na identifikaci prostorových změn práce v post-socialistické metropoli v relativně nových podmínkách flexibilní post-industriální globální produkční hry, která má vliv na tradiční chápání lokalizace práce v metropolitních oblastech. Důsledky přibývajících časové a prostorové flexibility práce, zastoupené mimo jiné prostřednictvím zavádění nových typů pracovních míst, heterogenity pracovních příležitostí, snížení prostorových vazeb a delokalizace mnoha nových profesí do suburbánních oblastí, mají vliv na dojíždění do zaměstnání a další regionální procesy. Cíl příspěvku je zaměřen na vysvětlení změn způsobených flexibilní organizací práce v pražské metropolitní oblasti, na základě triangulace metod založených na datech statistických údajů dojížděky ze sčítání lidu, lokalizačních dat mobilních operátorů a individuální case study využití času a prostoru pro práci u vybraných respondentů.

RYTMIZAČNÍ ROLE CENTRA METROPOLITNÍHO REGIONU

Ondřej Mulíček, Robert Osman, Daniel Seidenglanz

Geografický ústav, PŘF MU

Dosavadní geografické přístupy k výzkumu metropolitních regionů do značné míry akcentují prostorové aspekty metropolitní aglomerace/integrace, jako jsou např. dojížděkové či dopravní, případně migrační toky. Analyzovanými parametry při takových výzkumech přitom nejčastěji bývají jejich směrové a intenzitní/velikostní charakteristiky. Tyto přístupy – byť z geografického hlediska nesporně zajímavé – však do značné míry pomíjejí časové vztahy a další temporální charakteristiky, které jsou pro každodenní plynulé fungování silně vnitřně propojených metropolitních regionů rovněž velmi důležité.

V daném příspěvku bude metropolitní region konceptualizován jako území dominované časovostí centra, vazby mezi centrem a aglomerovanými obcemi budou vyjádřeny jako projevy časové koordinace a synchronizace. Výše zmíněné prostorové vztahy (např. různé typy dojížděky) budou chápány jako mechanismy zprostředkovávající přenos rytmů dominujícího centra do vzdálených aglomerovaných částí metropolitního regionu. Přenášené rytmy a časy jsou pozměňovány, urychlovány či naopak zpožděny v závislosti na prostorové či socioekonomické pozici každé obce vůči centru. Faktory, jako jsou například vzdálenost obce od centra, kvalita dopravního napojení či profesní a vzdělanostní struktura dojíždějícího obyvatelstva určují významně rytmus aglomerované obce, resp. odlišnost od temporálních charakteristik centra.

POZNÁMKY:

Cílem příspěvku je aplikovat temporální koncept aglomerace na konkrétním příkladu brněnského metropolitního regionu. V úvodu budou nastíněna a diskutována vybraná teoretická východiska umožňující konceptualizaci a následně i empirické prozkoumání rytmicit, koordinací a synchronizací v metropolitním časoprostoru. V empirické části příspěvku budou použity soubory dopravních dat (rytmy veřejné a individuální dopravy), dat o časové dostupnosti služeb (otevírací doby) a o časovém rozložení poptávky po nich (poptávkové špičky) a testována jejich využitelnost při studiu temporálních vazeb mezi centrem a jeho metropolitním zázemím.

MĚSTA V REGIONECH II.

DOSTUPNOST SLUŽEB NA PERIFERII? ÚLOHA LOKÁLNÍCH CENTER A ZÁVISLOST MALÝCH OBCÍ

Jiří Malý

Geografický ústav, PŘF MU

Města jako centra sociálních a ekonomických aktivit neposkytují služby pouze místním rezidentům, ale i obyvatelům menších obcí v jejich těsnějším či širším zázemí. Úroveň dostupnosti základních služeb pak lze považovat za jeden z klíčových faktorů ovlivňujících kvalitu lidských životů. Zatímco metropolitní oblasti významnějších městských center disponují širokou paletou služeb, které jsou poměrně dobře fyzicky dostupné, řada obcí ve venkovských regionech se potýká s výrazně zhoršenou dostupností základní občanské vybavenosti. Existenciální závislost těchto obcí na lokálních centrech, která navíc neposkytují takové množství a výběr služeb, je doprovázena nepříznivými demografickými trendy jako vylidňování a stárnutí populace. Příspěvek poukazuje na rozdílnou míru dostupnosti základních služeb v souvislosti s hierarchickým uspořádáním center a prostorovou strukturou sídelního systému ve vybraných lokalitách Jihomoravského kraje. Především na základě časové dostupnosti a obslužnosti obcí veřejnou dopravou jsou identifikovány periferní oblasti charakteristické zhoršenou mírou dostupnosti služeb. Lokální centra v blízkosti „vyloučených“ lokalit sice do jisté míry plní svou obslužnou funkci, avšak pouze v rámci uspokojování základních životních potřeb. Příspěvek si v souvislosti s uvedenými skutečnostmi klade otázky týkající se úlohy menších měst jako obslužných center a alternativních možností snadnějšího využívání základních služeb obyvateli periferních obcí.

MALÉ MESTÁ NA SLOVENSKU V KONTEXTE SOCIÁLNO-PRIESTOROVÝCH ZMIEN – PRÍPAD MESTA NOVÁ DUBNICA

Katarína Moravanská

Sociologický ústav SAV

Malé mestá (mestá do 20 tis. obyvateľov) predstavujú širokú veľkostnú škálu obcí, čo vytvára priestor pre značnú diferenciaciu tohto sídelného typu, tak z hľadiska ľudských potenciálov, ako aj

POZNÁMKY:

rozvinutosti sídelných a životných podmienok, až po celkové rozvojové disponibility. Na základe analýzy štatistických dát všetkých malých miest na Slovensku poukážeme na špecifiká tohto sídelného typu oproti iným typom sídiel, resp. na odlišnosti rôznych subtypov malých miest. Pokúsime sa tiež stručne prezentovať niektoré zo sociálnych a sociálno-priestorových zmien, ktoré sa v tomto mestskom type uskutočnili v posledných dvoch desaťročiach.

Na prípade mesta Nová Dubnica detailnejšie priblížime ako sa menili štrukturálne charakteristiky tohto mesta a jeho pozícia v regióne v rôznych historických kontextoch. Analýzy dostupných štatistických dát (predovšetkým štrukturálne charakteristiky obyvateľov, dáta o bytovom fonde) doplníme analýzou rozhovorov s obyvateľmi mesta. Poukážeme na dopady celospoločenských zmien na skúmané mesto a ich percepciu jej obyvateľmi, s dôrazom na sociálne dopady pre obyvateľov, ako i to, ako obyvatelia vnímajú atraktivnosť mesta pre život. Pokúsime sa dať odpoveď na otázku, nakoľko malé mestá svojim hraničným postavením medzi mestom a dedinou predstavujú pre ľudí istú alternatívu životných podmienok, sociálneho a sídelného prostredia, ale aj atribútov kvality života.

ZPRÁVA O „SOCIOGEMOGRAFICKÉ ANALÝZE BRNĚNSKÉ METROPOLITNÍ OBLASTI“

Aleš Burjanek

Katedra sociologie, FSS mu

Při socioprosťorové analýze měst procházejících fází suburbanizace (tradiční) pohled dovnitř administrativních hranic města již nestačí. Celistvější pochopení struktury města nabízí regionální/metropolitní perspektiva. Autor příspěvku vychází z aktuálního vymezení metropolitní oblasti Brna geografem O. Mulíčkem a jeho kolektivem a nabízí vhléd do socioprosťorové struktury metropolitní oblasti Brna prostřednictvím dat cenzu 2011.

FENOMÉN SÍDLIŠTĚ I.

POHLED NA PRAŽSKÁ SÍDLIŠTĚ OČIMA STUDENTŮ Z AUSTRÁLIE

Jana Marie Šafránková

Vysoká škola regionálního rozvoje

Příspěvek je zaměřen na příklady interdisciplinárního, intergeneračního a interkulturního pohledu na sídliště postavená v letech 1950-1990 v Praze z hlediska reflexe životního prostoru na sídlištích, tzn. na analýzu prostoru, vybavení a možností trávení času apod. Příspěvek vychází z částí diplomových prací čtyř australských studentů, kteří studovali 1 semestr na ČVUT a zpracovali pohled na pražská sídliště v rámci prací o udržitelnosti životního prostředí pod vedením autorky stati. Příspěvek ukazuje na vidění tohoto typu bydlení ze zcela jiné kulturní oblasti a současně

POZNÁMKY:

využívá poznatky ze sociologie měst a bydlení. Poukazuje na shodné a odlišné rysy s panelovou výstavbou v Austrálii včetně různorodosti prostředí a sociálních vztahů. Prolíná poznatky ze sociologie města a bydlení, sociálních dimenzí udržitelného rozvoje, urbanismu, sociální psychologie a managementu.

ČASY SÍDLIŠŤ: ŽIVOTNÍ CYKLUS PRAŽSKÝCH SOCIALISTICKÝCH OBYTNÝCH CELKŮ

Petra Špačková

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, URRLab, PŘF UK

Letos je to právě třicet let, kdy vyšla kniha sestavená autorským kolektivem vedeným Jiřím Musilem „Lidé a sídliště“, jež je pokládána za jednu z nejvýznamnějších publikací, které se věnují těmto ve své době novým obytným celkům. Situace na sídlištích se za dobu, která uplynula od vydání této knihy, výrazně proměnila. Socialistické obytné celky stavěné po dobu zhruba čtyřiceti let žily svým životem, prošly různými životními etapami a lze říci, že se v současnosti nacházejí v různých fázích životního cyklu.

Příspěvek si klade za cíl ukázat životní cyklus sídliště skrze popis proměňující se demografické a sociální struktury obyvatel sídliště a volně navázat na Musilovu knihu a snad i revidovat některé předpoklady v ní vyslovené. Ukazuje dobu od jejich narození a přistěhování mladých rodin s dětmi, přes dospívání až k jejich stárnutí, vymírání původních obyvatel a jejich nahrazení novou mladou generací. Životní cyklus sídliště je sestaven na příkladu Prahy a srovnávány jsou celky různých generací. K tomu jsou využity podrobná data ze Sčítání lidu od roku 1970 do současnosti. Pozornost je věnována zejména proměně věkového složení obyvatel jednotlivých sídlišť, které má i velký vliv na jejich sociální a ekonomické charakteristiky a rovněž na složení aktivit, které se na sídlišti odehrávají.

Obdobně jako Park (1915) ve svém textu zdůrazňuje historickou kontinuitu vývoje čtvrti a poukazuje na to, že to, co se odehrávalo v lokalitě v minulosti, se vždy zobrazuje v současnosti, i na příkladu pražských sídlišť vidíme, že v nich obyvatelé nechávají svůj otisk. Je totiž zajímavé, že díky relativně nízké migrační mobilitě obyvatel, je možné i ve 40 let starých sídlištích nalézt značnou část původních obyvatel, která velmi ovlivňuje celkovou demografickou, sociální i ekonomickou strukturu obyvatelstva.

BYDLENÍ, TŘÍDA A VKUS: STŘEDNÍ TŘÍDA A JEJÍ POCIT PŘINÁLEŽITOSTI NA PRAŽSKÝCH PANELOVÝCH SÍDLIŠTÍCH

Ondřej Špaček

Fakulta humanitních studií, UK

Tradiční chápání vztahu k místu bydliště skrze rozvinuté sousedské vazby a zakořeněnost se ukazuje jako relativně neefektivní perspektiva pro analýzu přináležitosti (belonging) v současných

POZNÁMKY:

evropských společnostech. Savage a kol. (2005) ve svém výzkumu středních tříd identifikují tzv. „volenou příslušnost“ (elective belonging), tedy reflektované a vědomé rozhodnutí o místě bydliště, volbu, která je součástí utváření vlastní identity a odráží habitus podmíněný pozicí ve společnosti. Místo bydliště totiž může být klíčovým znakem v symbolickém zápase o společenskou prestiž. V závislosti na konkrétní pozici v sociálním prostoru mohou být oceňovány různé aspekty lokalit, jako je urbanistická a architektonická podoba, sociální složení lokality („lidé jako my“) či vnímaná vhodnost lokality pro výchovu dětí (Bridge 2006, Watt 2009).

Tento teoretický rámec poskytne východisko pro analýzu situace českých panelových sídlišť. Temné prognózy jejich proměny v ghetta se nenaplnují, naopak zde stále můžeme nalézt dobře postavené příslušníky střední třídy. Příspěvek bude vycházet z analýzy polostrukturovaných rozhovorů s vysokoškolsky vzdělanými obyvateli pražských panelových sídlišť. Zaměří se především na napětí mezi potenciálním stigmatem bydlení na panelových sídlištích a habitusem těch obyvatel, kteří mají poměrně dobré společenské postavení. Jakým způsobem se příslušníci středních tříd bydlící na panelových sídlištích vztahují ke svému místu bydliště? Jakým způsobem toto bydlení hodnotí v kontextu alternativ? Jaké hodnoty sídlištím připisují a jak interpretují narativ kritizující sídliště?

FENOMÉN SÍDLIŠTĚ II.

SÍDLIŠTĚ "DOMNĚLÉ" A "SKUTEČNÉ?": DISKURZY ŽIVOTA MEZI PANELÁKY

Michal Lehečka

Fakulta humanitních studií, UK; Anthropictures, z.s.

Panelová sídliště svoji prostorovou strukturou a socioprofesioním i demografickým složením vytvářejí svébytnou formu obývání města. V poslední době bylo vydáno a realizováno nezanedbatelné množství publikací a projektů, které se s problematikou sídlišť vyrovnávají zejména v urbanistickém a kunsthistorickém ohledu (projekt Paneláci, publikace Mezi utopií a skutečností, Legenda o sídlišti apod.). Urbanistické snahy o rozvoj sídliště často pracují se sídlištěm jako s místem, které je pro obyvatele i návštěvníky obtížně čitelné (výstupy konference „Sídliště, jak dál?“) a tudíž je třeba pomoci – různě razantních zásahů – tuto strukturu zpřehlednit a přiblížit ji organizaci kompaktního města.

Otázka bližšího sociálního života sídlišť a aktérských reflexí jeho "nesrozumitelnosti", je však mimo sociálněvědní sféru reflektována pouze okrajově. Problém myšlenkové cesty současného urbanismu se dle mého názoru skrývá v "chybném nastavení oficiálního diskursu" o sídlišti. Sídliště jsou "zvenčí", i přes oficiální zavrnutí jejich "králíkárského" charakteru – často uvažována jako místa, jež potřebují zachránit. Při bližším kontaktu s obyvateli dvou pražských a jednoho plzeňského sídliště – s nimiž se setkávám v rámci svého etnografického výzkumu –, se ukazuje, že

POZNÁMKY:

skutečný problém, leží spíše v sociální rovině sídlištního života. Obyvatelé zpravidla nestojí o záchranu, ale podporu svébytnosti, tedy nechtějí zahuštění, ale zkvalitnění volnosti veřejných prostor a rozvoj kulturního života. Mnou zkoumaná sídliště dnes oplývají více než pětadvacitiletou historií, která z nich činí narativně naplněná místa paměti, jejichž prostorovost a temporalita je vyjednávána skrze praktiky, jednání a interakce, a to rozličnými způsoby. V mém příspěvku tak na sebe narazí dvě pojetí prostorovosti a časovosti sídliště – první, urbanistická, vychází z diskursu o stáří struktur a jejich nevyhovujícím charakteru, druhá, sociálněvědní, rovina představí užívání sídliště skrze jeho narativitu, aktérské praktiky a formy vtělené zkušenosti jeho obyvatel. Aplikování výsledků zkoumání druhé roviny by dle mého názoru mělo fungovat jako základ pro snahy o další urbanistické řešení.

Z BARÁKU DO PANELÁKU: PŘÍBĚHY VYVLASTNĚNÍ NA BRNĚNSKÉM SÍDLIŠTI

Petr Tesař

Katedra sociologie, FSS MU

Tématem příspěvku je výstavba brněnského sídliště Bohunice a jejích důsledků na lokální společenství. Původně vesnické osídlení na okraji města bylo v průběhu 70. a 80. let transformováno v sídliště, což vedlo k fyzické destrukci jádra původní vesnice. Příspěvek vychází z empirického sociologického výzkumu, jehož cílem bylo zjistit, jaký vliv měla tato zásadní prostorová změna žitého prostředí na obyvatele původní vesnice. Vycházím přitom z hloubkových rozhovorů s lidmi, jejichž domy a pozemky byly v souvislosti s výstavbou sídliště vyvlastněny. Proces výstavby sídliště je analyticky pojímán jako střet odlišných sociálních zájmů, v jehož rámci analyzuji strategie státních institucí a taktiky obyvatel vesnice v průběhu výstavby. Odlišné pojetí prostoru v rámci tohoto konfliktu přitom odhaluje význam místa a domů pro původní obyvatele. Důsledky vyvlastnění, ztráty domova a nuceného přesídlení v souvislosti s výstavbou sídliště se ukazují být dlouhodobým procesem narušení kontinuity identity s trvalými negativními následky. Docházím k závěru, že přidělené byty na sídlišti nemohly být adekvátní náhradou bydlení z toho důvodu, že bylo jiné. Teoretické zakotvení výzkumu v akademických debatách o socialistických městech přitom umožňuje identifikovat specifický druh nerovnosti v bydlení pramenící z jeho reduktivního chápání jako univerzální materiální potřeby neumožňující zohlednit symbolický význam bydlení jako domova v mnohem širším smyslu.

POZNÁMKY:

LESNÁ – DOBRÁ ADRESA

Jan Semrád

Ústav evropské etnologie, FF MU

Sídliště Lesná je v brněnském i celorepublikovém kontextu významným architektonickým i urbanistickým počinem. I padesát let po výstavbě je stále „dobrou adresou“. Avšak v posledních letech čelila Lesná četným neúspěšným snahám o zahuštění zástavby nebo rušení dětských hřišť. Z toho důvodu vytvořili její obyvatelé několik občanských hnutí, jež si kladou za cíl zkvalitnit životní prostor Lesné a zachovat její současnou podobu. Je snaha, aby bylo toto sídliště chráněno a nedošlo k narušení jeho celkového rázu. V příspěvku se zabývám rozvojem občanských sdružení a komunitním životem, který je na vzestupu, stejně jako sílí identita „Lesňáka“. Cílem je tedy popsat vývoj občanské společnosti na Lesné, současný stav a porovnat názory obyvatel s představami jednotlivých občanských hnutí a podrobit analýze jejich reakce a hodnocení. Výzkum provádím na základě strukturovaných a polostrukturovaných rozhovorů jak se členy těchto sdružení, tak i s obyvateli Lesné i členy místních politických uskupení. Neméně důležité je i zúčastněné pozorování, analýza aktuálního stavu i mediálních reakcí na tuto problematiku. Z dosavadního výzkumu a zjištěných informací mohu již teď říci, že zájem obyvatel Lesné o jejich životní prostředí roste a uvědomují si jeho hodnotu. Tyto procesy stále probíhají a například plánované rozšíření zdejšího duchovního centra a s tím spojená výstavba kostela, jež se má svými rozměry vyrovnat zdejším panelovým domům, mohou vést k dalším reakcím obyvatel. Proto je důležité zkoumat toto prostředí. Výsledná práce a její závěry se poté mohou stát příklady, jak úspěšně řešit obdobné problémy na jiných sídlištích.

IDEÁLNÍ LIDÉ, IDEÁLNÍ MĚSTA**PLÁN KRÁSNÉHO MĚSTA NA PŘÍKLADU NOVÉ OSTRAVY**

Eva Špačková

Katedra architektury, Fakulta stavební VŠB – TU Ostrava

Stavby a vystavěné prostředí dlouhodobě přetrvávají a přesahují období společenských proměn. Reprezentace minulých ideálů krásy tak zůstává zafixována v našem současném prostředí. Ve dvacátém století prošla urbanistická a architektonická koncepce měst oproti minulosti turbulentními změnami, které reprezentovaly střídající se sociální a politické vize jejich stavitelů. Diskuse o výstavbě z období socialismu se za poslední čtvrtstoletí přesunula od teoretických úvah o králíkárnách a hromadných demolicích paneláků až po spekulace o památkové ochraně zbývajících panelových domů, které se ještě zachovaly v původní podobě. Sídliště jsou jedním z nejviditelnějších odkazů komunismu, který je stále součástí každodenního života lidí nejen v

POZNÁMKY:

bývalém Československu, ale rovněž v ostatních zemích bývalého socialistického bloku. Paradoxním jevem je větší zájem o téma ze strany akademiků a badatelů ze zemí, které období budování socialismu na vlastní kůži nezažily. Až současná generace českých badatelů se obrací k tomuto tématu jako k předmětu bádání.

Příspěvek se soustředí na výjimečný příklad sídliště průmyslového satelitního města Nová Ostrava, postaveného na zelené louce v období budování socialismu v poválečném Československu. Současná městská část Ostravy Poruba, založená původně jako nové socialistické město, na svém území dokládá slovník urbanisticko-architektonických a stavebně-technologických koncepcí bydlení od 40. let 20. století do dneška. Pozornost je zaměřena na teoretické (popis a hodnocení vývoje města) i praktické (koncepte údržby a ochrany, další rozvoj) aspekty, s nimiž se ideální město socialismu setkává v čase, kdy skončil socialismus, a město zůstalo.

GENDER V SOCIALISTICKÝCH MĚSTECH PRÁCE

Blanka Nyklová

Národní kontaktní centrum – ženy a věda; Sociologický ústav AV ČR

Po roce 2000 se v českých genderových studiích etablovala do té doby spíše sporadická hloubková (především diskurzivní) analýza období vymezeného roky 1948 a 1989. Tyto studie (např. Hašková, Uhde 2009, Nečasová 2011, Havelková, Oates Indruchová 2014) se věnují různým aspektům genderového řádu a kultury s důrazem na zkoumání proměn doposud často homogenně vnímaného období. Jedním z témat, které se konstantně objevovalo v dominantním diskurzu po celé období, byla

průmyslová výroba a s ní spojená další industrializace a rozvoj měst včetně výstavby měst zcela nových. Tento důraz se mimo jiné projevil i v masivní investici do propagace především nově vzniklých či upravených městských prostor i samotné průmyslové výroby, jež je v tomto kontextu prezentována jako nutná podmínka zobrazovaného rozvoje. Formou propagace byly mimo jiné i knihy fotografií zpravidla nesoucí název daného města.

V příspěvku představím vizuální diskurzivní analýzu vybraných fotografických publikací určených pro propagaci měst z období normalizace (70. a 80. léta 20. století). Zvláštní důraz přitom věnuji analýze zobrazování genderovanosti aktivit, jež jsou v publikacích zachyceny. Vycházím z předpokladu, že výše citovanými autorkami konstatovaný posun od reformy genderových vztahů na začátku 50. let 20. století k zesílení tzv. reziduálního diskurzu podporujícímu „tradiční“ dělbu rolí se odráží i ve zkoumaných fotografiích. Kromě aktivit odehrávajících se ve městě se věnuji i zobrazování práce a jeho vztahu k obrazu města, a to opět genderovou perspektivou (např. jaká/čí práce umožňuje rozvoj měst). Skrze vizuální diskurzivní analýzu fotografických reprezentací propagujících socialistické město chci diskutovat, do jaké míry zobrazení v jednotlivých publikacích potvrzují či vyvracejí analýzy více založené na studiu archivních materiálů či literatury a novin a

POZNÁMKY:

jakým způsobem jsou zobrazovaná místa genderovaná. Cílem je však také ukázat, do jaké míry a jakým způsobem tyto reprezentace utvářejí socialistické město jako genderovaný prostor.

„NEPŘÍZPŮSOBIVÍ“ A REGULACE MĚSTSKÉHO PROSTORU VYHLÁŠKAMI PO ROCE 2000

Pavel Pospěch, Adam Staveník

Katedra sociologie FSS MU

Příspěvek se zabývá dvěma souvisejícími procesy: rozvojem právní regulace chování ve veřejném prostoru, k němuž v ČR došlo po roce 2000, a vývojem veřejné diskuse o „nepřizpůsobivosti“ a o nežádoucím chování ve veřejném prostoru. V prvním případě sledujeme rychlý vývoj směrem k rozsáhlejší a přísnější regulaci: k zákazům žebření, pití alkoholu či prostituce se připojují zákazy grilování, pořádání pikniků, sezení na obecním majetku atd. Možnost právní regulace obecně závaznou vyhláškou zde přitom nevystupuje jako řešení problému, ale naopak jako svého druhu „spouštěč“: lze-li určité činnosti zakázat, stává se tento zákaz politickým tématem, a předmětné činnosti skrze něj vstupují do diskurzu o neřádnosti. Ve druhém případě sledujeme vývoj mediálního pokrytí nepatřičného chování na veřejnosti v souvislosti s těmito vyhláškami, a se skupinami, kterým je toto chování připisováno. Na prvním místě jde o Romy (kteří jsou v datech nejvíce zastoupeni v souvislosti se stavbou zdi v Matiční ulici a s událostmi ve Šluknovském výběžku) a o osoby bez domova (zmiňovanými zejména v souvislosti s novou legislativou: zákazy pití alkoholu, zavírání nádražních budov přes noc atd.). Tyto dvě kategorie, ač ve skutečnosti vykazují minimální překryv, jsou základem pro konstrukci pojmu „nepřizpůsobivosti“ ve veřejném prostoru.

JINÍ A VYLOUČENÍ I.

SOCIÁLNÍ DISTANCE SOCIÁLNĚ EXKLUDOVANÝCH

Alena Kajanová, Tomáš Mrhálek

Zdravotně sociální fakulta, JCU

Pedagogická Fakulta, JCU

Sociální distance v prostředí sociálně exkludovaných lokalit je významným indikátorem sociální interakce mezi jejich obyvateli. Koncept sociální distance představuje možnost uchopení sociálního prostoru a formuje pravidla, jak lidé navazují sociální interakce v dané lokalitě. Sociální distanci jsme pojali z hlediska interakčního pojetí, které vymezuje zejména míra vzájemného styku, kvalita mezilidských vztahů a subjektivně připisovaný sociální status. Koncept sociální distance popisujeme na základě výsledků kvalitativního, terénního výzkumného šetření, které bylo realizováno u obyvatel ubytovny pro neplatiče (2014). Byly identifikovány zejména vlivy plynoucí z

POZNÁMKY:

následujících zdrojů sociální distance: etnicita a subetnická příslušnost, zaměstnanost/nezaměstnanost a schopnost získat finanční prostředky, přístup k výchově dětí a funkčnost primární výchovy v rodině a také finanční kapitál, respektive ochota jej sdílet ve formě každodenní pomoci a sociální reciprocity.

„KDYŽ SE DOSTANEŠ NA ULICI, SI SÁM JAK PES... ALE JENOM CHVÍLI.“ - VÝSKUM V KOMUNITĚ LUDÍ BEZ DOMOVA V URBÁNNOM PROSTŘEDÍ

Barbora Bírová

Fakulta humanitních studií, UK

Príspevok sa zameriava na prezentáciu dlhodobého výskumu medzi ľuďmi bez domova, žijúcimi v urbánnom prostredí. Predstavený bude etnografický materiál zameraný na každodenný režim, priestorové členenie a sociálne mikrointerakcie členov komunity.

Cieľom príspevku je ukázať ako komunita, ktorej je človek súčasťou ovplyvňuje jeho správanie a jednanie. Práve siete vzťahov, ktoré si človek vytvára, s ich posilnením súvisiaca dôvera, prestíž jednotlivca a reciprocita sú zložky, ktorými je definovaný sociálny kapitál. Na príkladoch z terénu sa budem snažiť ilustrovať, ako konkrétne sa tieto faktory prejavujú medzi ľuďmi bez domova, akým spôsobom môžu tvoriť identitu skupiny, vplývať na lojalitu členov a jej vnútornú kohéziu.

Prezentované dáta sú získané prostredníctvom analýzy záznamov zúčastneného pozorovania a biografických trajektórií ľudí bez domova ako členov konkrétnej komunity a cez detailný popis každodenných aktivít jednotlivcov, ktorí sú súčasťou danej komunity. Prostredníctvom poznania sociálneho kontextu budú popísané faktory, ktoré poukazujú na procesy adaptácie na štrukturálne podmienky spoločnosti.

GHETTOIZACE, NEBO POKROČILÁ MARGINALIZACE? PĚT POHLEDŮ NA SOCIÁLNĚ VYLOUČENOU LOKALITU ZE VNITŘ

Václav Walach

Katedra politologie FSS MU

Příspěvek představuje pět reprezentací sociálně vyloučené lokality, které byly identifikovány během autorova etnografického výzkumu v Havířově-Šumbarku a které jsou dále analyzovány s cílem zodpovědět otázku, zdali lze dotyčný prostor chápat spíše jako objekt ghettoizace, anebo pokročilé marginalizace. V tomto smyslu navazuje na nedávnou diskusi týkající se studia českých sociálně vyloučených lokalit pomocí analytického aparátu Loïca Wacquanta. Dosavadní studie na jednu stranu identifikovaly určitou tendenci ke ghettoizaci těchto prostorů, na druhé straně poukázaly na určité prvky pokročilé marginalizace, jimiž se rovněž vyznačují. V tomto ohledu se jako zatím nejpřesvědčivější tvrzení jeví to, podle něž mají české lokality povahu svébytného typu socio-prostorové formace, kam jsou v rámci post-industriálních měst Globálního severu

POZNÁMKY:

dislokování městští vydědenci. Jakkoli tento příspěvek takový závěr potvrzuje, činí tak na základě specifického analytického rámce. Namísto strukturálních a funkcionálních aspektů vyloučených lokalit, na něž se zaměřovaly předchozí práce, se zde badatelská pozornost soustředí na strategie symbolické obrany před teritoriální stigmatizací. Ty jsou rozděleny do dvou kategorií podle toho, jestli dané stigma reprodukuje anebo mu naopak vzdorují, a následně ztotožněny s pokročilou marginalizací, respektive ghettoizací.

JINÍ A VYLOUČENÍ II.

VÍCENÁSOBNÉ TRANSFORMACE (SOCIÁLNÍHO) BYDLENÍ: KONEC POSTSOCIALISTICKÉHO MĚSTA?

Roman Matoušek

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Centrum pro výzkum měst a regionů, PŘF UK

Proměny post-socialistických měst jsou výsledkem vícenásobných transformací politického rámce, sociálních praktik a prostorových městských struktur (Sýkora, Bouzarovski 2012). Významnou součástí transformačních procesů byly také privatizace bytového fondu, deregulace nájemného a vytváření bytového trhu. Negativním důsledkem těchto transformací bylo vytváření nových segregovaných sociálně-prostorových formací vyznačujících se rezidenční segregací, vícenásobnými sociálními nerovnostmi a nízkým standardem bydlení. Bytové politiky a praktiky na lokální úrovni udržují existenci těchto nerovností. Současné politické diskuze zaměřené na vznik systému sociálního bydlení směřují ke změně vývojové trajektorie v oblasti bydlení. Důraz na privatizaci a tržní mechanismy zajištění bydlení pro sociálně slabé je nahrazen aktivní rolí státu a obcí při zajišťování práva na bydlení na základě potřeby. Příspěvek argumentuje, že tato změna politického rámce a sociálních praktik, které utvářejí městské prostory, je kvalitativně odlišná od předchozích transformací. Cílem není změnit vztahy nebo struktury zděděné ze socialistického období, ale naopak korigovat důsledky post-socialistických transformací inspirovaných neoliberalizmem. Jedná se o výjimečnou proměnu, nebo o součást širší transformace, která reaguje na problematické jevy v postsocialistických městech?

KAŽDODENNÍ STRATEGIE A PRAXE PRAŽANŮ OHROŽENÝCH SOCIÁLNÍM VYLOUČENÍM

Martin Hruška

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PŘF UK

Praha je největším a zároveň nejbohatším městem v České republice, bývá řazena mezi světová města (např. Taylor 2000). Právě díky její velikosti a vysoké atraktivitě pro různé vrstvy obyvatelstva se zde ukazují sociální nerovnosti v populaci (Ouředníček, Temelová 2012). Třebaže určité rozdíly jsou přirozenou součástí společnosti (Sýkora a kol. 2010), zvláště po roce 1989 se

POZNÁMKY:

populace (nejen) Prahy polarizuje. Na jedné straně stojí nově vznikající čtvrti pro bohaté (tzv. gated communities, viz Brabec 2009), na straně druhé stojí nově vznikající vrstva chudých (bezdomovci, sociálně vyloučení), kteří zůstávají často zacykleni, neschopni se z této nepříznivé situace svépomocí dostat (Hruška 2013). Proces sociálního vyloučení je provázán s omezenou sociální mobilitou vyloučených jedinců, jež jim zabraňuje opětovně se zapojit do sociálních, ekonomických i politických aktivit společnosti (Mikeszová a kol. 2010).

Takovým lidem je nabízena pomoc, ovšem dostat se z úplného dna zpět do majoritní společnosti dokáže pouze malé procento lidí. Zároveň totiž působí řada mechanismů sociální exkluze, které je v jejich postavení udržují. Kategorie chudých v této práci zahrnuje, podle typologie ETHOS, osoby „Bez bytu“ (koncepční kategorie, Feantsa 2005). Zvláštní prostor je zde věnován obyvatelům azylových domů. Pokusí se popsat a vysvětlit prostorovost v jejich životech, zároveň se srovná tuto prostorovost s další složkou populace našich měst, zjevnými bezdomovci. Ze sociálně-geografické perspektivy představí jejich prostorové chování, prostorové podmíněnosti jejich každodenní praxe, tj. jak jsou ovlivňováni stávajícím městem, zároveň zdali toto město sami spoluvytváří. Za sekundární cíl si pak klade analýzu prostorového rozmístění institucí pomoci lidem ohroženým chudobou.

POST-SOCIALISTICKÉ MESTO A DIVERZITA: MIGRANTI AKO (NE)VIDITELNÍ AKTÉRI V LOKÁLNEJ KOMUNITE

Miroslava Hlinčíková

Ústav etnológie, SAV

V mojom príspevku sa zameriam na lokalitu sídliska situovanú v rámci Bratislavy, ktorá je charakteristická svojou diverzitou – nielen v zmysle etnicity ale i veku a sociálneho statusu jej obyvateľov. Zaujíma ma proces sociálnej inkorporácie, pričom budem klásť dôraz na skúmanie sociálnych vzťahov medzi obyvateľmi a to, ako je vnímaný verejný priestor tohto multikultúrneho sídliska rozličnými aktérmi (obyvateľmi, reprezentantmi samosprávy a lokálnych inštitúcií). Z metodologického hľadiska vychádzam najmä z prác sociálnych antropologičiek Niny Glick Schiller a Ayse Caglar a ich prístupu k procesu sociálnej inkorporácie. Príspevok je založený na výsledkoch z etnografického výskumu, v ktorom som použila metódy etnografického interview a participatívneho pozorovania v skúmanej lokalite. Zaujímajú ma reflexie aktérov žijúcich v lokalite a negociácie samosprávy o prijatí/neprijatí migrantov ako „normálnych“ a „našich“ obyvateľov, členov širšej skupiny obyvateľov. Kultúrna diverzita a migrácia sú na miestnej úrovni novými fenoménmi a inštitúcie a lokálna samospráva k nim pristupujú bez predchádzajúcich skúseností. V prezentácii predstavím zistenia z výskumu, ktoré napovedajú, že verejný diskurz na národnej (i lokálnej) úrovni je nastavený značne esencialisticky, pričom vylučuje migrantov zo skupiny „bežných“ obyvateľov. Migranti sú na lokálnej úrovni akceptovaní, pokiaľ nie sú príliš viditeľní, hovoria po slovensky, nemajú kolektívne požiadavky na komunitu – sú „neviditeľní“.

POZNÁMKY:

JINÍ A VYLOUČENÍ III.

NEVIDĚNÉ, NEVIDITELNÉ A NEPŘEDSTAVOVANÉ MĚSTO: KDYŽ SE PROSTOR VTĚLUJE ČASEM

Lucie Pospíšilová, Robert Osman

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, URRIlab, PŘF UK

Geografický ústav, PŘF MU

Městské prostory jsou primárně studovány jako graficky představované a vizuálně prožívané. Jejich podoba je zprostředkovávána skrze mapy, plány, obrazy či fotografie. Prostorová zkušenost, způsob orientace či představa prostoru jsou chápány a popisovány výhradně jako vizuální a vizualizovatelné. Nevizuální prostory města a nevizuální prostorové zkušenosti setrvávají stranou výzkumného zájmu. Příspěvek se tak na základě studia prostorové zkušenosti nevidomých osob zaměří na nevizuální „před-stavu“ urbánního prostoru. Představí, jak nevidomí lidé prožívají město, jak se v něm orientují i jak si ho „před-stavují“. Mapa užívaná k zobrazování prostoru i jazyk popisující prostorovou zkušenost reprodukuje předpoklad předvídatelnosti imaginární představy před sebe. Při komunikaci o nevizuálním prostoru tak vzniká hned dvojí bariéra: i) při primárním sdělování nevizuální zkušenosti a snaze ji porozumět a ii) při prezentaci výsledků výzkumu. Příspěvek se proto zabývá také otázkou, jak prostoru, prostorovosti a prostorové zkušenosti porozumět i bez grafické před-stavy a jak je vyjádřit nevizuálně.

Nevizuální prostor nevidomých osob je primárně organizován časově, prostorové vzdálenosti jsou zapisovány do těl v podobě doby potřebné k jejich překonání a používané cesty jsou zapamatovány jako vyprávění s chronologicky organizovanou posloupností jednotlivých míst. Procházený a projížděný prostor je v případě zkušenosti nevidomých osob reprezentovaný časem, po který cesta trvá a organizován v lineární trasové logice – jedno místo za druhým. Příspěvek na základě specifické zkušenosti nevidomých osob ukazuje město a městské prostory jako časově organizovanou soustavu nevizuálních prožitků „bytí v místě“ a nabízí nikoliv představovanou, ale tělesnou zkušenost města.

PRAGUE PRIDE: QUEEROVÁNÍ VEŘEJNÉHO PROSTORU, (RE)KONSTRUKCE A/NEBO (RE)PREZENTACE SEXUÁLNÍCH IDENTIT V ČESKU.

Michal Pitoňák

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PŘF UK

Na základě výsledků z výzkumu 2013 Global Attitudes survey, které získala organizace The Pew Research Center, lze Česko považovat jako jednu z nejtolerantnějších zemí světa. Na druhou stranu je ale zajímavé, že z hlediska organizace průvodů hrdosti sexuálních menšin, patřila Praha k posledním evropským metropolím. První průvod hrdosti (Prague Pride) byl uspořádán v srpnu

POZNÁMKY:

roku 2011. Od této doby jsem v rámci pražského průvodu uspořádal čtyři po sobě jdoucí face-to-face dotazníkové šetření, pokaždé s více než 200 vyplněnými dotazníky. Mým hlavním cílem bylo porozumět rozmanitým motivacím účastnit se této události a prohlédnout do vzájemně propojených změn, ke kterým v posledních letech došlo. Rovněž jsem chtěl zjistit, co tato městská událost a/nebo diskutabilní prostor, jež se při ní vytváří, znamená pro účastníky. V rámci příspěvku se zabývám několika otázkami, například: Zda je Prague Pride podobná nebo se liší od nejrůznějších podobných událostí, které se konají na „západě“; Zda Prague Pride nějak ovlivňuje vyjadřování sexuálních identit u účastníků; Zda se účastníci, v rámci této události, cítí bezpečně; Jakým způsobem, popř. jestli, jsou měněny postoje heterosexuálů vůči ne-heterosexuálům; Tyto a další socio-prostorové otázky spojené s každodenními sexuálními životy účastníků budou analyzovány, a zhodnoceny z hlediska svých možných queer, mocenských, komodifikačních nebo jiných potenciálů (např. spektakularizace), jež různou měrou obklopují tuto veřejnou událost.

MĚSTO A SÓLISTÉ

Barbora Vacková, Lucie Galčanová
Ústav populačních studií, FSS MU

Studium různých forem přináležení a vztahování se k místům a více či méně místně vázaným společenstvím má v sociologii dlouhou tradici. Příspěvek představuje některé závěry z výzkumu domova a bydlení samostatně žijících osob. Domov je pro jako účely pojímán jako etnografický kontext a také jako jeden z mnohovrstevnatých konceptů praxe, který strukturuje jednání lidí. V návaznosti na kritickou geografii domova Blunt a Dowling chápeme město jako jednu z významných vrstev domova. V textu identifikujeme způsoby budování a prožívání domova samostatně žijících, a to „domov jako volbu“, „domov jako projekt“ a „domov prožitý“. Dále ukazujeme, že město je z hlediska prožitku ambivalentním prostorem, který poskytuje specifické požitky, současně však může aktivizovat negativní prožívání samostatného bydlení či single statusu.

JINÍ A VYLOUČENÍ IV.

PIONÝŘI NA CEJLU – VZPOMÍNÁNÍ JAKO LEGITIMIZAČNÍ STRATEGIE KREATIVNÍ TŘÍDY?

Vojtěch Kaláb
Katedra sociologie FSS MU

Případová studie hledá vztahy mezi dvěma procesy, které se v souvislosti s brněnskou čtvrtí Cejl začaly rozvíjet okolo roku 2009. Na jedné straně se, v souladu s románem Kateřiny Tučkové Vyhnutí Gerty Schnirch, začalo vzpomínat a odkazovat k mytizované éře meziválečného Cejlu, kde

POZNÁMKY:

žili v rámci jedné čtvrti Češi, Němci a Židé. A na druhé straně dochází ve stejné době k dramatickým proměnám fyzického prostředí a jejího kulturního obrazu. Jsou oba procesy na sobě nezávislé nebo vzpomínání formuje imaginaci o proměně čtvrti? A jakých podob dosahuje tato imaginace u městské kreativní třídy, která do čtvrtě vstupuje a má ambici ji proměňovat?

Co znamená příchod kreativní třídy do romské etnické enklávy a jakou roli v tomto procesu hraje vzpomínání? Jaké místo mají v diskurzu vzpomínání místní Romové? Ve svém příspěvku se pokusím akcentovat nejen inkluzivní snahu kreativní třídy o otevírání čtvrti zbytku města a bourání předsudků, ale také představím vstup kreativní třídy do lokality jako kolonizační strategii již zabydleného prostoru, který nabízí kulturní kapitál vzpomínání nasáklý v postindustriální lokalitě.

Výzkum byl realizován formou polostrukturovaných rozhovorů s kulturními producenty, realizátorkami projektu Kreativního centra, architektky a lokálními politiky, kteří mají ambici čtvrt a její kulturní reprezentaci proměňovat.

MIGRACE CIZINCŮ A VÝVOJ ETNICKÉ DIFERENCIACE PRAHY

Ivana Přidalová, Martin Ouředníček

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, URRIlab, PŘF UK

Cizinci ve městě a jejich lokalizace patří mezi tradiční výzkumná témata. Etnické koncentrace a mobilita cizinců patřily mezi stěžejní témata již pro autory chicagské školy, ale i pro meziválečné urbánní studie u nás. Nově se v Česku problematika prostorového rozmístění a pohybu cizinců ve městech dostává do popředí zájmu až v posledních dvou desetiletích. Teoretikové zabývající se proměnou postsocialistických měst dnes přitom poukazují na rostoucí různorodost vyplývající z kombinace socialistického dědictví a působení globálních sil. V dnešní Praze lze za jeden z nejvýznamnějších procesů přetvářejících město označit právě mezinárodní migraci. Cílem příspěvku je poznat prostorové vzorce stěhování a koncentrace cizinců v rámci Prahy a vysvětlit jejich vliv na sociálně prostorovou diferenciaci města. Ve kterých částech města se koncentrují cizinci a proč? Dochází k etnické segregaci/separaci obyvatelstva? K odpovědím na tyto a další otázky jsou použity analýzy dat z registrů migrace a z populačních cenzů. Výzkum je zacílen na čtyři početně nejvýznamnější skupiny imigrantů do Prahy: občany Ukrajiny, Ruska, Vietnamu a USA. V příspěvku dokládáme, že se v současné Praze začínají vytvářet výraznější etnické koncentrace, ale že lokalizace cizinců je ovlivněna spíše jejich socioekonomickým postavením než příslušností ke státnímu občanství.

POZNÁMKY:

DRUŽNOST, PATŘENÍ A SOUNÁLEŽITOST MEZI CIZINCI A MAJORITOU V KARLOVÝCH VARECH A PRAZE-LIBUŠI

Klára Fiedlerová, Luděk Sýkora

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PŘF UK

Příspěvek se zabývá jednou z ústředních otázek diskuzí o každodenním multikulturalismu v etnicky rozmanitých lokalitách, tomu, zda a nakolik vede interakce a spolubytí k družnosti, patření a sounáležitostem mezi nově příchozími cizinci a původními obyvateli. Na příkladech výsledků výzkumu ze dvou etnicky diferencujících se lokalit – Prahy-Libuše a Karlových Varů – příspěvek diskutuje význam vzájemné materiální a symbolické interakce a výměny pro vzájemnosti a sounáležitosti, a to navzdory přetrvávajícím etnickým bariérám a vymezení. Klade si přitom obecnější otázky, jako jsou: Mohou místní zkušenosti a formy spolubytí překonat celospolečenské narativy? Co omezuje každodenní interakce, reprodukuje vzájemné vymezení se a zabraňuje vzájemnostem a sounáležitosti? Co naopak vzájemnosti podporuje? V odpovědi na tyto otázky je pozornost věnována rozdílným zkušenostem a postojům s ohledem na vnitřní rozmanitost lokalit a jejich obyvatel.

BYDLENÍ VE MĚSTĚ I.**KOLEKTIVNÍ DŮM V LITVÍNOVĚ: SPOLEČNÉ OBRAZY MINULOSTI JAKO STMELUJÍCÍ PRVEK KOMUNITY**

Hana Daňková

Fakulta humanitních studií, UK

Kolektivní dům v Litvínově s 352 byty pro více než 1000 obyvatel byl postaven v letech 1947–1957 místními chemickými závody jako zaměstnanecké bydlení pro rodiny s dětmi. Dům měl za pomoci kolektivních zařízení ulehčit rodinám péči o domácnost a o dítě, a také obyvatelům nabídnout bohatý společenský život. Tehdejší noví obyvatelé prostory Koldomu a jeho vybavení využívali v souladu se svými životními styly. Některé služby nabízené obyvatelům se proto neujaly, jiné byly úspěšné. Vzhledem k dobově nadstandardním bytům a dostupným službám bylo toto bydlení vnímáno jako statusově velmi významné, což už v současnosti neplatí. Společné pozitivní obrazy minulosti Koldomu fungují jako silný legitimizační prostředek společenství původních obyvatel Koldomu. To je analogické argumentaci Allana Megilla, který říká, že paměťové praktiky hrají velkou roli tam, kde je problematizována identita (Megill, 1998). Lokální identita nebo pocit domova mohou být odděleny od fyzického (žitého) prostoru (Svašek, 2002). Zejména co se sociálních vazeb týče, může být lokalita, na které lidé trvale žijí, popsána jako úpadková a trpící ztrátou kvality. Takovou lokální identitu lze popsat jako semideteritorializovanou (Lehečka, 2013). Cílem příspěvku je vedle popisu „provozu“ celého domu a kolektivních zařízení i poukázat na to, jak společné obrazy minulosti slouží původním obyvatelům jako prostředek vymezení se k

POZNÁMKY:

současnosti domu, která je v kontrastu k minulosti vnímána jako úpadková, zejména co se sociálních vazeb a materiálního prostředí týče.

DOMA VE MĚSTĚ: JAK SI LIDÉ KONSTRUUJÍ POCIT DOMOVA SKRZE OKNO SVÉHO BYTU

Ivana Hermová

Fakulta humanitních studií, UK

Tento příspěvek z oblasti antropologie domova se snaží ukázat, jak architektura městských bytových domů a jejich konkrétní materiální podoba ovlivňují výsledný život v dané lokalitě, a to na příkladu městského okna. Okno je jedním ze základních stavebních prvků a jako takové určuje jak podobu interiérů budov, tak i exteriérů, a spoluutváří ráz celé čtvrti. Počet oken, jejich proporce, rozměry, použité materiály i množství světla, které propouštějí do prostoru bytu, pak výrazně ovlivňuje i sociální sféru života lidí, kteří za ním žijí. Okno totiž představuje jakousi propustnou hranici, která propojuje soukromí jejich domovů s vnějším veřejným prostorem. Veškeré smyslové vjemy, které okno propouští do prostoru bytu, pak zásadně formují jejich žitou zkušenost dané lokality a tím i procesy identifikace s daným místem a konstrukci pocitu domova. Okno přitom můžeme považovat za antropologickou konstantu, neboť každý člověk za nějakým oknem žije a nějak se k němu vztahuje. Okno v urbánním prostředí přitom vytváří i novou formu sousedství založenou na vizuálním kontaktu s lidmi z protějšího domu. A konečně výhled z bytového domu může sloužit i jako katalyzátor sousedských vztahů, pokud ho jeho obyvatelé modifikují. Všechny tyto faktory ovlivňují percepci daného místa jakožto domova a budou detailněji rozebrány. Závěry prezentované v tomto příspěvku vycházejí z terénního antropologického výzkumu okna jakožto kulturního a sociálního fenoménu, který je prováděn metodou senzorké etnografie. Díky tomuto inovativnímu přístupu v antropologickém výzkumu je možné dobrat se komplexní zkušenosti s daným místem, která bývá často účastníky výzkumu neuvědomovaná nebo nereflektovaná. Tento referát je tak i příspěvkem k debatě o metodologii zkoumání urbánního prostoru.

BYDLENÍ VE MĚSTĚ II.

DENNÍ RYTMUS VE MĚSTĚ – PŘÍPADOVÁ STUDIE KARLÍN

Jana Korytářová

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, URRIlab, PŘF UK

Příspěvek se zaměřuje na výzkum sociálního prostředí a denních rytmů ve městě, jež spoluutváří charakter lokality. Výzkum denních rytmů je jedním z nástrojů poznání fungování současného města. Autorka příspěvku ilustruje dynamiku městského prostředí na výzkumu sociálního

POZNÁMKY:

prostředí pražské čtvrti Karlín, jedné z nejdynamičtější části vnitřní Prahy, která v posledních patnácti letech prochází transformací nejen fyzické, ale také své sociální struktury. Důraz je kladen na poznání hlavních rytmizátorů, hlubší poznání procesů a klíčových okamžiků během dne, jež lokalitu strukturují, zachycení proměny funkčního využití lokality během dne a fluktuaci sociálních skupin, které lokalitu užívají. Na případové studii autorka ukazuje, že denní rytmus je strukturován nejenom bydlícím obyvatelstvem, ale také dočasně přítomnými uživateli lokality.

SDÍLENOST, PROPOJENOST A JEDINEČNOST CENTRÁLNÍCH NÁMĚSTÍ V BRNĚ

Marie Zlámalová

Geografický ústav, PŘF MU

Činnosti a aktivity lidí, jejich pohyby, dynamika, trajektorie - jakýsi tanec v prostoru města - spoluutvářejí městský veřejný prostor. Řada činností, rytmů, dynamika jsou v určitých denních časových úsecích sdílené pro všechna náměstí v centru města. Často sdílí společného rytmizátora, tedy důvod, který uvádí život v prostoru do pohybu nebo naopak do klidu. Tyto sdílené rytmy, činnosti, ne/pohyby utváří prostor centrálních náměstí. Nicméně každý prostor má svou jedinečnost, výjimečnost ať už zakotvenou v odlišné pozici v rámci centra, nabízených funkcí, historickém vývoji, fyzickém prostředí a dalších významných aspektech. Tato jedinečnost se projevuje skrze odlišný tanec lidí v prostoru, odlišné činnosti, rychlosti, dráhy pohybů. Na první pohled by se mohlo zdát, že jednotlivá místa jsou svým jedinečným (tanečním) projevem vymezená vůči okolí a ostatním místům. Při delším pozorování se však začíná projevovat jejich propojenost, nutnost jednoho pro druhé, prolínání dějů a osob. Začíná být kladen dotaz, zda lze o centrálních náměstích hovořit jako o jednotném celku nebo raději se držet výjimečnosti a jedinečnosti jednotlivých náměstí, a jaká je role náměstí pro uživatele a jednotlivých náměstí mezi sebou navzájem.

Příspěvek vychází z empirického výzkumu, při kterém bylo v průběhu měsíce dubna pozorováno pět centrálních náměstí v Brně v průběhu denní doby od 6.00 ráno do 23.00 večer. Cílem bylo poznat rytmus a měnící se aktivity a činnosti uživatelů jednotlivých centrálních náměstí a pokusit se vytvořit tak celkový obraz tance prostoru centra města. Termín tanec je inspirací Davida Seamona, amerického architekta, který „place ballet“ využíval pro popis rutiny, pravidelností, zvyků v pohybu, které se zrcadlí do celkového obrazu prostoru v malém měřítku tržnice. Tanec místa v podání tohoto příspěvku zachycuje jak jednání uživatelů, tak zachycuje jejich dráhy a dynamiku.

POZNÁMKY:

KULTURNÍ PLÁNOVÁNÍ – PERSPEKTIVNÍ NEBO SNAD PŘÍLIŠ AMBICIÓZNÍ PŘÍSTUP?

Kateřina Vojtíšková

Sociologický ústav AV ČR

Kultura začíná být v městech ČR považována za jeden z důležitých rozvojových potenciálů. K „obratu ke kultuře“ v městském plánování došlo v západní Evropě a severní Americe již na konci 70. a v průběhu 80. let s příchodem tzv. postindustriální společnosti, rozvojem služeb a kreativní ekonomiky. Příspěvek představí přístup kulturního plánování, kterým místní samosprávy podporují rozvoj kulturních institucí, aktivit, kulturních průmyslů a obecně kreativitu. Kulturní plánování přitom nepředstavuje koherentní směr, naopak, pod tímto termínem se skrývají různé proudy, politiky, které vychází z jiných hodnot a kladou si odlišné cíle.

Příspěvek se specificky zaměří na kulturní plánování spojené s tradicí průkopníka městského plánování Patricka Geddesa. Tento proud, mezi jehož reprezentanty patří Colin Mercer, Greg Baeker nebo Franco Bianchini, staví na využívání odbornosti v podobě multidisciplinárního sociálně-vědního výzkumu, jehož úkolem je rozpoznat místní (kulturní) zdroje, kulturní produkci i spotřebu, životní styly a aspirace obyvatelstva. Vychází z širšího významu kultury, klade důraz na sociální inkluzi, občanskou participaci a sociální dimenzi městského plánování. Mezi přínosy patří prohlubování vztahů mezi kulturou a jinými oblastmi, mezisektorová spolupráce nebo zviditelnění přínosu kultury pro udržitelný rozvoj.

Participativní kulturní plánování se začíná prosazovat také v České republice, ovšem zatím v jednotlivých městech, bez systematické podpory, širší teoretické reflexe a diskuse. Zmíněny budou také limity kulturního plánování známé ze zahraničních příkladů a doplněné o zkušenosti z českých měst. Zjištění se opírají především o akční výzkum, v jehož rámci byly připraveny koncepční dokumenty s využitím principů kulturního plánování v městě Louny a statutárním městě Děčín v Ústeckém kraji v letech 2013 a 2014. Záměrem těchto procesů bylo zefektivnění činnosti orgánů místní správy, povzbuzení občanské participace a prohloubení partnerství mezi aktéry místní kultury napříč sektory.

MĚSTSKÉ STRUKTURY**PROMĚNA REZIDENČNÍ STRUKTURY PRAŽSKÝCH ČTVRTÍ**

Nina Dvořáková

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, URRLab, PŘF UK

Současné demografické procesy, jež se nesou ve znamení proměny demografického chování mladé populace a demografické stárnutí, se odráží v proměně rezidenční struktury městských

POZNÁMKY:

čtvrtí a zón. Zatímco proces demografického stárnutí je vázaný především na původní obyvatele a stárnutí obyvatel čtvrtí tak bude často v souladu se stářím bytové výstavby. U mladší populace je možné předpokládat, že mladí lidé na počátku své bytové dráhy budou preferovat danou lokalitu pro její specifické obytné vlastnosti. Hlavní myšlenkou příspěvku je sledovat dopady demografických procesů na rezidenční strukturu pražských čtvrtí s důrazem na věkovou kompozici obyvatel a velikostní strukturu domácností. Cílem příspěvku je na základě datové a prostorové analýzy lokalizovat území se starší či mladší populací a pomocí srovnání dvou průřezových období analyzovat rozmístění a zastoupení seniorů a mladých lidí jak v jednotlivých zónách Prahy, tak i ve vybraných čtvrtích. Na příkladu tří vybraných případových studií, jsou pak identifikovány sociodemografické vlastnosti obyvatel lokalit, velikost domácností a procesy, jež měly významný vliv na proměnu rezidenční struktury sledovaných oblastí.

MOŽNOSTI VÝZKUMU KRIMINALITY VE MĚSTĚ

Jana Jíchová, Martin Šimon

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, URRLab, PŘF UK

Sociologický ústav AV ČR

Kriminalita je důležitým společenským jevem, který ovlivňuje řadu aspektů fungování společnosti i života každého jednotlivce. Mezi témata urbánní sociologie patří už od dob chicagské školy. Klasické studie zkoumající rozmístění kriminality (Park 1925) či bydlišť mladistvých pachatelů ve městě (Shaw a McKay 1942) ovlivnily nejen pozdější výzkumy, ale jejich poznatky a metody jsou stále využívány. Na čas dominovaly areálové a ekologické studie, které se rozšířily zejména pod vlivem možností kvantitativní revoluce (Baldwin 1979), ale ustoupily do pozadí pod vlivem silící kritiky ze strany environmentální kriminologie zdůrazňující roli času, míst a prostoru města (Herbert a Hyde 1985 aj.). Její myšlenky ovlivnily rovněž výzkumy percepce bezpečí, které se ke kriminalitě úzce vztahují. I řada současných přístupů ke studiu (urbánní) kriminality vychází právě z myšlenek environmentální kriminologie.

V navrženém příspěvku se věnujeme možnostem výzkumu kriminality v městském prostředí v Česku. Tradiční i alternativnější přístupy a metody výzkumu ilustrujeme konkrétními empirickými výstupy založenými na dostupných datech o kriminalitě (trestných činech a přestupcích) a jejím vnímání (percepční studie). Na příkladu kriminálních dat v Praze vytvoříme sociálně-ekologickou zonaci města u vybraných druhů kriminality a hot spot analýzu rozmístění trestných činů krádeže věcí z aut. Zatímco zonace pracuje s daty na úrovni místních oddělení policie, hot spots analýza je založena na setu dat opatřených GPS souřadnicemi. Dále na příkladu Pardubic představíme možnosti kriminologické analýzy lokalizovaných přestupkových dat od městské policie. Zaměříme se především na diskuzi vypovídací schopnosti dat a potenciál využití výsledků v praxi. Výsledky

POZNÁMKY:

analýz dat budou v rámci možností konfrontovány s názory a pohledem obyvatel prostřednictvím studií percepce bezpečí.

Výzkum kriminality se v Česku v posledních letech rozvíjí, ale škála přístupů i témat zůstává omezená. Významnou bariéru představuje i nedostupnost kriminálních dat v potřebném detailu a omezená spolupráce i v případě realizace širších percepčních studií. Potenciálem stále zůstává intenzivnější využití geografického přístupu a výzkumu prostorových aspektů kriminality.

SOCIÁLNE-PRÍSTOROVÉ NEROVNOSTI V ÚMRTNOSTI OBYVATEĽSTVA PRAHY - HLAVNÉHO MESTA V OBDOBÍ ROKOV 2001-2011.

Ladislav Kázmér

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PŘF UK

Výskum sociálne-priestorových nerovností v populačnom zdraví má dlhotrvajúce korene v zahraničnej i domácej spoločenskovednej literatúre. Príslušné výstupy slúžia jak pre oblasť základného výskumu, tak i pre potreby spoločenskej praxe v rovine monitorovacej, plánovacej, príp. i intervenčnej. Nakoľko rozsiahle procesy urbanizácie, ako i zmeny v celkovej sociálno-priestorovej organizácii spoločnosti na jednej strane, ako aj procesy demografického a epidemiologického prechodu na strane druhej ovplyvňujú populácie krajín strednej Európy už niekoľko desaťročí, explicitný výskum sociálne-ekonomických nerovností v populačnom zdraví *mestského* obyvateľstva získava stále viac na dôležitosti. Rozdiely v intenzite úmrtnosti a strednej dĺžke života sú v tomto ohľade tradične aplikovanými a spoľahlivými indikátormi populačného zdravia na agregovanej, sociálne-ekologickej úrovni takéhoto spoločensky a priestorovo zacieleného výskumu.

Cieľom príspevku je preto komplexné zhodnotenie distribúcie intenzity úmrtnosti populácie hlavného mesta ČR – Prahy v jej i) *vývojom*, ii) *štruktúrnom* a najmä iii) *priestorovom* aspekte, a to v priebehu rokov 2001-2011, t.z. v období medzi poslednými dvoma cenzami. Disponibilnými priestorovými štatistickými jednotkami boli mestské časti (MČ) v ich súčasných administratívnych hraniciach, pričom pre potreby príslušného mapovania boli aplikované moderné, pokročilé metódy štatistického modelovania a priestorovej analýzy dát (tzv. *bayesovské* metódy). Výsledky analýz odhalili územia s významne zvýšenou intenzitou úmrtnosti na vnútroubánnej priestorovej úrovni obyvateľstva hlavného mesta ČR, asociovanú s indikátormi (lokálneho) sociálneho a ekonomického prostredia populácie žijúcej v príslušných priestorových jednotkách.

POZNÁMKY:

MĚSTO KULTURNĚ... I.

ZMENY MIERKY A FORMY MESTSKÉHO AKTIVIZMU V POSTSOCIALISTICKEJ BRATISLAVE

Pavel Šuška, Matěj Blažek

Geografický ústav SAV

The Department of Geography, Loughborough University, Leicestershire

V príspevku budú analyzované faktory podmieňujúce zmeny na poli urbánneho aktivizmu v Bratislave v období postsocialistickej tranzície. Vývoj občianskych iniciatív snažiacich sa ovplyvňovať rozhodovacie procesy v meste bol formovaný meniacimi sa príležitosťami, ohrozeniami a obmedzeniami. V ich dôsledku dochádzalo k zmene mierky angažovanosti ako i k hľadaniu a realizácii jej nových foriem. Špecifické podmienky raného obdobia tranzície na Slovensku znamenali orientáciu (nie len bratislavského) aktivizmu prevažne na celoštátnu úroveň a zaujímanie defenzívnych pozícií voči štátu. Porážka mečiarizmu so sebou okrem deklarovaného konsenzu o úlohe občianskej spoločnosti však priniesla aj zmeny, vďaka ktorým bola Bratislava vystavená rastúcemu budovateľskému tlaku. Nespokojnosť s komplexným problémom konfliktov využívania mestského územia viedla k re-lokalizácii občianskej angažovanosti a posilneniu environmentálnej advokácie. V minulosti rozvinuté „miestne rámce“ pretrvali, no dnes sú využívané v značne dopolitizovaných podobách komunitného aktivizmu.

TURISTIFIKACE A PROBOUZEJÍCÍ SE OBČANSKÁ SPOLEČNOST V POST-SOCIALISTICKÉ PRAZE

Michaela Pixová, Jan Sládek

Institut sociologických studií, UK

Filozofická fakulta, UK

Po roce 1989 se Praha zařadila po bok nejnavštěvovanějších evropských měst a každoročně do ní proudí miliony turistů z celého světa. Největší množství turistů a na turismus navázané infrastruktury je soustředěno do relativně malé oblasti historického jádra. Tato oblast je tak nejvíce zasažena dopady turistifikace a dalšími souvisejícími negativními jevy. Extrémní komerční tlaky vedou k depopulaci centra Prahy prohlubováním sociálních nerovností a celkovým zhoršováním obyvatelnosti této části města. Jejich působením také dochází k exploataci historické hodnoty a poškozování samotné fyzické struktury památkově chráněného města.

Až do nedávna byly navzdory raným varováním akademiků a některým občanským protestům ničivé dopady masového turismu a komerčních zájmů dlouho ignorovány. Politici ve vztahu k rozvoji historického centra i celého města zaujímalí laissez-faire přístup prostoupený korupcí a odmítáním jakýchkoliv regulací či strategického plánování. Teprve v několika posledních letech začaly na různé aspekty této nepříznivé situace se vzrůstající tendencí upozorňovat různé

POZNÁMKY:

občanské iniciativy a problematika se dostala i na agendu pražského magistrátu a nově vzniklého Institutu pro plánování a rozvoj hl. m. Prahy.

Příspěvek se zaměřuje na způsoby, jimiž pražská občanská společnost formou protestu a rezistence reaguje na situaci v centru Prahy. Cílem je představit témata, která občany mobilizují k akci, jakož i zaměření, strategie a požadavky aktivistů a iniciativ týkajících se různých lokálních iniciativ. Výzkum je založen na dlouhodobém pozorování dění v centru Prahy, dvaceti hloubkových rozhovorech s představiteli zkoumané občanské společnosti, a doplňkových rozhovorech s představiteli relevantních pražských institucí.

MĚSTO KULTURNĚ... II.

KOUZLO PRAŽSKÝCH VÁNOČNÍCH TRHŮ: MEZI CYKlickÝM A LINEÁRNÍM ČASEM, VÁNOČNÍ ATMOSFÉROU A BYZNYSEM

Karolína Pauknerová, Petr Gibas

Centrum pro teoretická studia, UK a AV ČR

Sociologický ústav AV ČR

Adventní čas vnáší do města osobitou atmosféru vyplývající z materiálního přenastavení městského prostoru prostřednictvím individuální i oficiální vánoční výzdoby a řady aktivit spojených s vánočními svátky ať již církevních či světských, spojených s rovinou duchovní i zvýšenou spotřebou. Mezi jedny z výrazných komponentů městského prostoru adventního času patří i vánoční trhy, ve kterých se mísí (znovuobnovování a utváření) tradice s byznysem, cyklický čas veřejného prostoru města a rytmus svátků se svěbytným a do značné míry lineárním časem podnikání za účelem zisku. Každoročně po dobu Adventu či až do svátku Tří Králů se velká i menší náměstí zaplňují trhy, které proměňují tvář daných míst na rovině fyzické, kdy se volné plochy náměstí zaplní stánky, výzdobou a dalšími objekty, i zkušenostní díky přítomnosti jiných zvuků, barev, vůní, proudění lidí, i zážitku proměny všedního času města na čas (přinejmenším zdánlivě) sváteční.

V našem příspěvku se zaměříme na analýzu způsobů přenastavení městského prostoru v průběhu vánočních trhů, efektů, které toto přenastavení přináší v rámci každodennosti pobytu ve městě, a politicko-ekonomické pozadí, z kterého tato změna vyvstává. Na základě dlouhodobého studia dvou typů pražských vánočních trhů s rozdílným politicko-ekonomickým nastavením – trhy na Staroměstském a Václavském náměstí a trhy na Náměstí Míru – a prostřednictvím analýzy záznamů z pozorování, pořízených etnografických fotografií, mentálních map a mediální reprezentace vánočních trhů se pokusíme odhalit, jaké efekty má konkrétní propojení byznysu a (znovu)utvářené tradice na rovině materiální i zkušenostní. Ukážeme, že i když jde v obou případech o výsledek procesu komodifikace konkrétních míst, objektů a obrazů, dopady na časoprostorovou a zkušenostní rovinu městského prostoru se liší s ohledem na konkrétní způsoby

POZNÁMKY:

setkání lineárního času politického rozhodování a ekonomických aktivit s cyklickým časem svátků a jejich každodennosti.

ZAŽIJ MĚSTO STEJNĚ – KONCEPT „LOKÁLNOSTI“ A JEHO KOMODIFIKACE V MĚSTSKÉM PROSTORU

Marie Heřmanová

Fakulta humanitních studií, UK; Anthropictures z. s.

Když web deníku New York Times nedávno zveřejnil článek s názvem „Nejoblíbenější ulice ve 12 evropských městech“, na závěru tohoto exkluzivního seznamu se ocitla i pražská Krymská ulice. Nenápadná ulice v ničím zajímavých Vršovicích se propracovala i do průvodce Lonely Planet a zatímco na pražské kulturní scéně i v akademických kruzích se vedou debaty o tom, zda akce jako „Korso Krymská“ skutečně nově definují a rozvíjí specifickou lokální kulturní identitu nebo jenom vykořisťují subkulturní vzory a gentrifikují dříve příjemnou rezidenční čtvrť, New York Times i Lonely Planet mají jasno – to, co Krymskou (a jiná podobná místa zmiňovaná v podobných seznamech) činí jedinečnou, je právě její „lokálnost“, atmosféra, kterou údajně jinde nenajdete, místní kultura zatím ještě nepoznamenaná davovým turismem. I pořadatelé zmiňovaných akcí jako je korso Krymská zdůrazňují „lokální“ charakter – mluví se „sousedské slavnosti“, rozvíjení sousedských vztahů a podpoře místního, komunitního života. „Lokální“ charakteristiky jednotlivých destinací jako je Krymská se ale sobě navzájem velmi podobají – veganská restaurace, populární bar, galerie vystavující místní umělce a kavárna patřící místnímu literátovi jsou povinnou výbavou každé úspěšné „lokální“ ulice kdekoliv na světě. Hranice mezi „lokálním“ a „translokálním“ se zde proto hledá jen velmi těžko. Proces přeměny lokálního v translokální je zároveň ukotven v komplexní transformaci ekonomiko-politických vztahů uvnitř městského prostoru a úzce souvisí s otázkou autenticity prostoru (Zukin 2010).

V rámci příspěvku se zaměřím na to, jak se tato „lokálnost“ vyjednává právě skrze organizaci a produkci kulturně-sousedských akcí a jak se následně komodifikuje do turisticky a veskrze translokálně srozumitelného a atraktivního artiklu. Zatímco předkládaná hypotéza o proměně lokálního v translokální skrze komodifikaci pochází z výzkumu v jihomexickém městě San Cristóbal de Las Casas a z každodenního pražského života, příspěvek empiricky vychází z právě probíhajícího výzkumu komunitních a sousedských vazeb a motivace k zapojování se do veřejného prostoru v rámci sousedských slavností „Zažít město jinak“ ve vybraných lokalitách v Praze.

POZNÁMKY:

MESTO OBZERAJÚCE SA VPRED. TRI ROZMERY KOLEKTÍVNEHO SPOMÍNANIA V KOŠICIACH, EURÓPSKOM HLAVNOM MESTE KULTÚRY 2013

Adam Gajdoš

Katedra sociologie, FSS MU

Po roku 1991, kedy Glasgow poňal titul Európske hlavné mesto kultúry (EHMK) ako príležitosť zbaviť sa imidžu zanedbaného post-industriálneho mesta, sa tento európsky mega-event stáva čoraz viac nástrojom kultúrou tiahnutej transformácie. Kým v roku 2008 získali titul EHMK 2013 východoslovenské Košice, zmena paradigmy z post-industriálnej otupenosti ku kreatívnej ekonomike budúcnosti sa stala štandardnou osou očakávaní tak na strane súťažiacich miest, ako i hodnotiacej poroty. V snahe interpretatívne zarámovat' širokú plejádu podujatí, rozvojových projektov a produktov zaštitených emblémom EHMK 2013, ústredný organizačný tím priebežne tvoril na mieru šitý kánon historických naratívov, ktorý by spíňal dvojité zadanie: činil hrubú čiaru za minulosťou, no zároveň budoval na tradíciách. Vo svojom príspevku sa na základe rozmanitých dát dokumentujúcich priebeh a verejnú recepciu projektu zameriam na tri konceptuálne odlišné roviny kolektívneho spomínania: a) na spomínanie ako morálnu povinnosť; b) na pamäť ako zdroj kapitálu; c) na spomínanie ako základ legitímnej verejnej angažovanosti. V nadväznosti na doterajší výskum dôsledkov a účinkov mega-podujatí ako je EHMK by som rád ukázal, že výsledná "trojrozmerná" perspektíva kolektívneho spomínania ponúka hlbšie porozumenie vnútorným rozporom a špecifickým logikám v nich prítomných.

PLÁNOVÁNÍ A TRANSFORMACE**VOLNÝ PROSTOR JAKO SOUČÁST MĚSTA, VLIV VOLNÉHO PROSTORU NA UDRŽITELNÝ URBÁNNÍ ROZVOJ.**

Libor Urbánek, Šárka Kubínová, Michal Křištof, Maximilián Wittmann

Fakulta architektury, VUT v Brně

Udržitelný rozvoj měst je dle předpokladu významně ovlivňován charakterem a parametry volného prostoru, který je definován jako území mezi objekty a okolo nich. Může se jednat např. o park, náměstí, ulici nebo také o parkoviště - jde tedy o prostor nezastavěný nadzemním objektem. Konkrétní parametry či charakteristiky takovýchto prostorů mají dle předpokladu vliv na vlastnosti a kvality městského prostředí a života v něm. Specifické sociální, environmentální a ekonomické parametry /charakteristiky/ prostorů mohou přímo souviset s udržitelností urbánního rozvoje.

Vliv parametrů lze prokázat prostřednictvím analýz konkrétních případových studií. Domácí i světové soudobé realizace mohou poskytnout obraz proměn území a zároveň mohou umožnit široce platnou interpretaci obecných závěrů. Analýzy soudobých urbanistických struktur je pro komplexní srovnání žádoucí doplnit o průzkum početných obytných bloků a jejich dvorů

POZNÁMKY:

vznikajících v 19. století a také o neméně početné obytné struktury vznikající u nás ve 20. století – o panelová sídliště. Pro komplexnost výzkumu lze analýzy účelně doplnit rovněž o volný prostor s prioritní dopravní funkcí – o ulice a městské třídy.

V případě každé studované urbánní struktury je nezbytné maximálně precizně určit parametry či charakteristiky volného prostoru /rozměry a jiné fyzické parametry volného prostoru, charakter a parametry zeleně, vodních ploch, podíl veřejných ploch,.../. Identifikovatelné vlivy charakteristik volného prostoru na různorodé kvality prostředí /vlivy na mikroklima, teplotu vzduchu, biodiverzitu, kriminalitu či jiné sociální jevy,.../ budou dle předpokladu indikovat potenciál udržitelného rozvoje urbanizovaného území. U volného prostoru s prioritní dopravní funkcí je nezbytné modifikovat analyzované charakteristiky/parametry vzhledem na relevantnost výzkumu jejich udržitelnosti.

Zmíněné otázky jsou sledovány v rámci řešeného výzkumného projektu *Význam volných prostorů pro udržitelný urbánní rozvoj - GAČR 15-052375*. Cílem tohoto projektu je identifikovat parametry /charakteristiky/ volných městských prostorů, které mají vliv na kvalitu života obyvatel a udržitelný rozvoj měst.

TRANSFORMACE LOKALITY VÍTĚZNÉHO NÁMĚSTÍ V PRAZE: ANALÝZA MEDIÁLNÍHO DISKURZU A VZTAHY MEZI AKTÉRY

Alena Procházková

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PŘF UK

Vítězné náměstí, hlavní náměstí Prahy 6, jež leží na hranici vnitřního města Prahy, patří svou identitou mezi „klenoty“ urbanistického plánování První republiky. Nedokončený urbanistický projekt prof. Engela ovlivnil veřejný diskurz při plánované přestavbě a dokončování lokality, která je součástí památkové zóny, ale svou polohou v rámci města se řadí k lokalitám dynamické transformace. Takové lokality představují v současnosti místa vyjednávání, neboť právě zde se střetávají zájmy různých aktérů, jež rozhodují o jeho budoucí funkci a podobě. Příspěvek se zaměřuje na analýzu diskurzu kolem plánované výstavby a popis vztahů aktérů, které formují novou tvář lokality Vítězného náměstí. Analýza této diskuze ukázala nejen na hlavní aktéry a jejich argumenty, ale zároveň dokumentuje moc a vliv, který se skrze veřejný diskurz přenáší do veřejného prostoru a společnosti. Zaprvé ukazuje na stále platný vliv neoliberalně nastaveného diskurzu politické scény z devadesátých let, který dodnes ovlivňuje rozhodování současné politické reprezentace. Následkem toho vyvstala obvinění veřejnosti proti radnici o neefektivní a až klientelisticky řízené formě dostavby náměstí. Zadruhé významnou roli vedle formy dostavby sehrála právě samotná podoba projektu, jež se dostala do kontrastu s identitou lokality nastavené prof. Engelem, a otevřelo se téma neukotvených regulací stanovené památkovou zónou v územním plánu. Ukázala se snaha části společnosti odkázat na zastaralost a nejistotu dodržování

POZNÁMKY:

plánovací dokumentace, která zde podlehla ekonomickým tlakům. Různá smýšlení o podobě lokality náměstí promítnutá do veřejného diskurzu odstartovala diskuzi, která byla vedena na různých úrovních, možná i s různými cíli a která nakonec vedla k pozastavení plánované stavby v SZ sektoru Vítězného náměstí.

DEVELOPER, DOTACE, DEMOLICE: SPOR O OSUD VÍCEÚČELOVÉ SPORTOVNÍ HALY

Terezie Lokšová

Katedra sociologie, FSS MU

V českých městech v posledních letech narůstají případy, kdy dochází k demolici starých budov a na jejich místech rostou nová nákupní centra. Tyto situace často vyvolávají bouřlivé spory, které však navzdory odporu obyvatel málokdy končí zachováním a rekonstrukcí stávající stavby. Proč tyto snahy selhávají? Tuto otázku se snaží zodpovědět výzkum, který sleduje spor o osud Víceúčelové sportovní haly ve Frýdku-Místku. Ta byla v roce 2013 po zdlouhavé kontroverzi zbourána a na jejím místě bylo postaveno nákupní centrum a nová hokejová hala. Sledování síť-aktérů (Bruno Latour) ukazuje a vysvětluje, jak může správu města a související mocenskou (ne)rovnováhu výrazně ovlivnit existence městských společností a navazování partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem, jejichž fungování je výrazně formováno tržními principy. V této specifické aréně vznikl projekt nové výstavby, který postupně proměňoval vlastnosti staré budovy i kritéria, která o jejím osudu rozhodovaly. Rozhovory s místními aktéry a analýza dokumentů, které během sporu vznikly, ukázaly, že prvotní spojení veřejného a soukromého sektoru bylo tak silné, že původní záměr byl zachován bez nutnosti změn. Snahy odpůrců jej pouze upevňovaly, takže hala se nezvratně stala ruinou, která by byla zbourána i kdyby se na jejím místě nemělo stavět nákupní centrum.

POZNÁMKY: